
HÍRES BŰNÜGYEK, TANULSÁGOS NYOMOZÁSOK

HARGITAI LASZLO

Szung Ce, a kínai szuperdetektív

A Szung-dinasztia idején, közel nyolcszáz évvel ezelőtt egy *Szung Ce'* (1186–1249) nevű kínai tudós kidolgozott egy módszert, amelynek segítségével több eszköz közül el lehetett dönteni, hogy melyikkel öltek. Talán Szung Cenek köszönhetjük a „*helyszínelést*”, pontosabban a helyszíni szemle, illetve halottszemle alapjait?

Úgy gondolom, hogy Szung Cet méltán nevezhetjük a modern „*helyszínelés*” egyik atyjának, mert monografikus művében (*Hszi jüan csi lu*; A bűnök elsőprérének összegyűjtött jegyzetei) olyan lényeges információkat írt le, amelyek természettudományi alapjai a jelenlegi ismereteink szerint is megállják a helyüket. Ebben a munkában Szung összegyűjtötte és beleszötte korábbi megoldott ügyeit, azért hogy bírótársai segítségére legyen.

Gordon Tunstall kutatásai szerint a mű keletkezése az antik Kínában 1247-re tehető.

Szung Ce 1186-ban született a Fucsien tartománybeli Csienjangban, egy feddhetetlen, konfuciusi elveket valló bürokrata családban. Édesapja nagy tiszteletben álló bíró volt. Szungot ifjúkorában a legnagyobb neokonfuciusi filozófusok elődei tanították. Később felvették a Császári Egyetemre, amelyet kitüntetéssel végzett el. 1217-ben egy vidéki közösségben Csöcsiangba neveztek ki járásfőnökké, de apja halála miatt lemondott a pozícióról. 1239-ben bíró és halottnyomozó (halálkutató) lett, munkája során halottkéntként összesen több mint kétszáz emberölési esetet, öngyilkosságot és véletlen halálesetet (balesetet) nyomozott. Ebben a hivatalos minőségében alkotta meg és tette közzé a *Hszi jüan csi lu* című könyvét. Hatvanhárom évesen halt meg becsületben, mint a legmagasabb bírói tisztség viselője.

---

¹ Nem azonos Szun-cevel (kb. i. e. 544 – i. e. 496), a máig meghatározó *A háború művészete* című kínai hadtudományos munka szerzőjével.

A bűnök elsőprésének összegyűjtött jegyzetei

Szung előtt több könyv² is készült a helyszínelői munkáról, de ő volt a világon az első, aki egyrészről rendszerbe foglalta, másrészről összefoglalta az addigi ismereteket. Ez volt az első írásos útmutatás a helyszínelőknek arról, hogy mit keressenek egy élet vagy testi épség elleni bűneset tethelyén. Ilyen szempontból őt nevezhetjük a modern törvényszéki orvostan egyik atyjának. A könyvében lejegyezte, hogy a gyilkossági ügyekben hogyan kombinálta a törvényszéki orvostant a holttestek vizsgálatánál szerzett tapasztalataival³. A könyvnek különféle változatai léteznek. A legkorábbi változatot a Jüan-dinasztia (1271–1368) idejében publikálták, eredetileg ötvenhárom fejezetet tartalmazott, lejegyezte többek között a Song-dinasztia alatt kiadott, a testek és a sérülések vizsgálatáról szóló császári rendeleteket is.

Szung Ce a könyvében⁴ így írt: „*Előfordulhat valamennyi pontatlanság egy orvosi halottszemle jelentésben, de az igazságtalanság életünk végéig emlékeztetni fog az elhunytira. Egy igazságtalan halálos ítélet egy vagy több további életet is követelhet, viszálykodást, bosszút eredményezhet, elnyújtva ezzel a tragédiát. Az ítéletben el kell kerülni a törvényszéki bírói tévedést, az ügyészeknek haladéktalanul és személyesen kell megvizsgálnia az ügyet.*”⁵

Utalt továbbá az ügynevezett „szöggyilkosságok” felderítésnek módszerére is: „*A fej hátsó részét, a fejtetőt, és a haját nagy gondossággal meg kell vizsgálni, nehogy a tű (tüske) benyomódva maradjon a bőrben. Ilyen esetekben nem lesz vérzés és a sérülés rejtve maradhat.*”⁶

Summers⁷ forrásai szerint a ránk maradt mű öt fejezetre tagolódott. Az első fejezet azokat a szabályokat tartalmazta, amelyek tisztviselőkre vonatkoznak, a vizsgálattal kapcsolatosak és segítik az elöljárót, hogy elkerülhesse a jogi és az erkölcsi csapdákat. A második fejezet a vizsgálati technikákról szólt, például, hogy miként tegyük láthatóvá a hajszálvékony sérüléseket a test felmelegítésével vagy olajos papírelyőn keresztül megszárt fény alatt. A harmadik fejezet a csontok vizsgálatát írta le, valamint a halálos sérülések-

---

2 Például Lü Shih Chhun Chhiu: Master Lu's Spring and Autumn Annals: A compendium of natural philosophy. i. e. 239.

3 Herbert Allen Giles: Instructions to coroners. John Bale, Sons & Danielsson, Ltd., London, 1924

4 Sung Tz'u: The Washing Away of Wrongs, Forensic Medicine in Thirteenth-Century China. University of Michigan Press, 1981. Translated by Brian E. McKnight.

5 Herbert Allen Giles: i. m. 61. o.

6 William C. Summers: The Chinese Nail Murders: Forensic Medicine in Imperial China. Yale Journal of Biology and Medicine, vol. 72, no. 6, 1999, p. 8.

7 Uo. 414–416. o.

ben szerepet játszó létfontosságú pontokat részletezte. A negyedik és az ötödik fejezetek bizonyos szempontból a legérdekesebbek voltak, mert a jellegzetes eseteket írták le. Tartalmaztak leírásokat a halálos mérgek tüneteiről, elítéltek haláláról, tigrisharapás általi, nemi kicsapongás miatt halálesetről, akupunktúras kezelés, illetve az *égő feketeüröm-terápia*⁸ miatt bekövetkezett halálesetekről. Utóbbi esetkört érdemes megjegyezni, mert azon kevesek közé tartozik, amiben Szung azt tanácsolta a bírónak, hogy *orvost* hívjon konzultációra (a helyszínrre).

Az indíciukok

Az előbbieken túl a könyv foglalkozik a rendkívüli halálesetek gyanúokaival is. Például a fojtogatások eseteinek tárgyalásakor meghatározást ad arra, hogyan lehet a törött nyakporcok alapján megkülönböztetni az emberölést, az öngyilkosságot és a balesetet. Tárgyalta továbbá a fulladásos halálesetek vizsgálatát, a tüdőben lévő folyadékából következtetett arra, hogy az áldozat a halála előtt vagy utána került a vízbe.

Mindamellettt fontosnak tartom megjegyezni, hogy széles körű anatómiai ismeretei ellenére Szung nem volt orvos.

A bűnök elsöprése... egyebek között a középkori kínai bűnügyi helyszínelői munkát is bemutatja, feljegyzi a törvényszéki rovartan korabeli bűnügyi alkalmazását. Ezzel Szung elsőként vonta be a tudományt a bűnügyi nyomozásba.

Gyilkosság egy rizsmező mellett

Szung Ce könyvének egyik érdekes esetleírását követve mutatom be, nyolcszáz évvel ezelőtt hogyan oldotta meg egy rejtélyes gyilkosság ügyét.

Időszámításunk szerint 1230 körül egy kis kínai falu lakói döbbenet fejezték fel, hogy egy falu közeli rizsmező mellett brutális gyilkosság történt. A holttesten számos, mély hasított seb volt, de nem voltak szemtanúk, és ak-

---

⁸ <http://en.wikipedia.org/wiki/Moxibustion> A fekete üröm (latin neve: *Artemisia vulgaris* L.) illóolajában tujon található, ami nagy mennyiségben vagy hosszas fogyasztás esetén mérgező. Mivel a növény igen kevés illóolajat tartalmaz, általában biztonságosnak tekintik. Ennek ellenére terhesség alatt nem javasolt nagyobb mennyiségű fekete ürömet fogyasztani. A növényt a történelem folyamán sokszor használták konyhában, gyógyászatban és füstölöként.

koriban még a mai értelemben vett rendőrség sem funkcionált, amelyet kihívhattak volna. A legtöbb csekély súlyú jogi ügyet a falu vezetői bírálták el, akik ezért nem kaptak javadalmazást. Gyakran sok pénzbe került egy ügy lefolytatása, ezért a vezetők nem voltak túl népszerűek a többség körében. A falu ebben az ügyben a fővárostól kért segítséget.

Szung Ce társadalmi osztályának tagjai voltak azok a tudósok, akik úgy érték el státusukat, hogy sikeresen átmentek az előírt vizsgákon. Az ő felelőségük volt, hogy átlássák a kissé kaotikus rendszert és egyben közvetítői szerepet töltsenek be a falu vezetői és a császári udvar között.

Szung Cet tehát elküldték a faluba nyomozni. A Szung Cehez hasonló emberek körbeutazták az országot a különösen nehéz ügyeket vizsgálva, vagy technikai okokból, vagy mert *érdek* fűződött hozzá. A tudós saját leírásai alapján egyfajta „szuperdetektív” módjára dolgozott, akit a különösen nehéz ügyekhez hívtak.

Szung Ce első feladata a gyilkos fegyver típusának beazonosítása volt. A gyakorlatból tudta, hogy különböző pengék különböző sebeket ejtenek. A tettet vizsgálva Szung Ce durva, jellegzetes sebeket talált. Egy olyan halottkém, mint Szung Ce, a XIII. században már meg tudta mondani a sérülésből, hogy mi és hogyan okozta a sebet. Bizonyos sérülések rendszerint szemtől szemben történő támadáskor keletkeztek. Felismerte, hogy ha a támadó fegyvert jobb kézben használták, akkor a sérülések az áldozat bal felén voltak, ha a támadó balkezes volt, a sérülések az áldozat jobb felén helyezkedtek el. A sérülésekből megállapította, hogy jelen ügyben a támadóeszköz egy sarló volt. Az azonban nagy gond volt, hogy a középkori Kínában a rizsföldhöz közeli kis faluban rengeteg sarló volt...

A bűncselekmények elkövetőit az idők kezdete óta csaknem minden esetben olyan belső téveszme *is* bátorítja, hogy ők lesznek a kivételek, akik nem lepleződnek le, és akiknek sikerül elkerülniük a jogi felelősségre vonást. Természetesen a bűnözők ezt nemcsak gondolják, hanem tesznek is azért, hogy reményeik beteljesüljenek. Ha tehát semmi másban, csak a büntett elkövetése előtti, közbeni és/vagy utáni magatartásukban óvatosság, már akkor is nagy nehézségek elé állítják azokat, akiknek az elkövetett cselekményt nemcsak felderíteniük, hanem bizonyítaniuk is kell.

Bizonyítékok és tanúk híján tehát az elkövető azt hihette, hogy nincs miért félnie a látogató tudóstól. Minden valamirevaló gyilkos tudja, hogy ha véres a „fegyver”, akkor feltűnés nélkül meg kell szabadulnia a terhelő bizonyítéktól. Tehát mit csinálhatott? Például fogott egy rongyot, és letörölte a pengét.

A nyomozó először kikérdezte a tanúkat – parasztok tucatjait –, de nem akadt a gyilkos személyéhez köthető bizonyítékra. A sarló eléggé elterjedt volt a régi kínai vidéken, minden családnál akadt belőle. Szung ezért összehívott minden falubélit, akiknek el kellett hozniuk a sarlójukat. Több mint kétszáz megtisztított, megélezett sarlót vittek elé. De vajon honnan tudhatta Szung Ce, hogy melyik a gyilkos fegyver egy olyan korban, amikor még nem volt vérképelemzés, PCR-vizsgálat (*Polymerase Chain Reaction*), vagy DNS-analízis?

Ma már tudjuk, hogy valójában nagyon nehéz teljesen megtisztítani egy tárgyat. Amikor valaki azt hiszi, hogy egy ronggyal megtisztította a „*gyilkos fegyvert*”, még mindig lesz rajta szennyeződés. Napjainkban az igazságügyi szakértők különféle mikroszkópos¹⁰ vizsgálattal keresik a szabad szemmel már nem látható anyagmaradványokat, de a XIII. századi Kínában a nyomozónak nyilván még nem volt ilyen technikai felszerelése, ehelyett több ezer „*apró nyomozót*” használt – mégpedig a döglegyeket.

Szung Ce a falu főterén kitette a napsütötte földre összes sarlót, és várt...

A módszere működött: az egyik sarló sokkal több döglegyet vonzott, mint a többi. A sarló tulajdonosa egyre idegesebb lett. Szung ekkor odafordult a gyanúsítotthoz, és megvádolta a gyilkossággal. A paraszt kezdetben tiltakozott, de a nyomozó-halottkém rámutatott a legyekre, amelyek már kizárólag a gyanúsított sarlóján voltak. A látványos bemutató hatására a kéziratok szerint a gyanúsított lelkileg összetört, beismerte a gyilkosságot és kegyelemért könyörgött.

A XIII. században az előbbi bizonyítékok alapján tehát arra következett, hogy gyilkosság történt, a rendhagyó bizonyítási eljárásával pedig egyszerre derült fény a gyilkos fegyverre és „*a titkok egyedüli tudójára*”, a magányos elkövetőre.

Habár a bizonyítékok beszerzése a mai ízlésünk szerint némi kívánnivalót hagy maga után, de el kell ismernünk, hogy a módszere hatékony volt. A gyilkosság áldozata a síron túlról „üzent”. Szung Cenek igaza volt, a mikroszkópos felvételek pedig még ma is igazolhatják az apró „*nyomozók*” titkát. Ha ugyanis vér vagy szövetek nyoma van egy késen vagy sarlón, az természetesen jobban odavonzza a legyeket, mint a többi. A mikroszkopikus méretű vér- és szövetdarabok megbújhatnak a fém egyenetlenségeiben. Ránézésre nem lehet megmondani, hogy melyik sarló volt a gyilkos fegyver, de ha egy döglégy

---

⁹ A rothadt, vagy csekély mennyiségű biológiai minta vizsgálati módszere.

¹⁰ A mikroszkóp több mint négyszáz éves múltra tekint vissza. Az elsőt Hollandiában készítették nagyjából 1590 és 1608 között. Mind a dátum, mind a feltaláló(k) kiléte bizonytalan. <http://hu.wikipedia.org/wiki/Mikroszk%C3%B3p>

szemével nézzük, akkor a világ egészen máshogy fest. A sarlópenge szabad szemmel nem látható felületi egyenetlenségeiben vér- és szövetdarabok maradnak. A döglegyeknek pedig kitűnő a szaglásuk. Az apró molekulák leszakadnak és szétterjednek a levegőben. Ezek aktivizálják a döglégy receptorait, mintha csak látnák a szagot. Ez a képességük a törzspejlődésük kétszázötvenmillió éve folyamán kialakult biológiai adottságaikon alapul: „Az élőlényeknek fel kell tudni keresni a táplálékforrásukat, hogy életfolyamataikat fent tudják tartani, szaporodni tudjanak. Ezt hatékony érzékelési és viselkedési mechanizmusok segítségével érik el, melyekkel reagálni tudnak a külső és belső ingerekre. A rovarok kémiai jelek alapján tájékozódnak környezetükben. Képesek feldolgozni gyorsan az információkat, a szagok forrását, olyanokét, mint pl.: a bomlás. Az érzékelés lehet vizuális, hallási, szaglási, ízlelési és fizikai, mely olyan magatartási folyamatot vált ki a rovarnál, hogy az képes feldolgozni a táplálék forrását. A rovarvilágban a legfontosabb a szaglás által vezérelt tájékozódás. A legtöbb rovar magasan fejlett olfaktorikus rendszerrel rendelkezik, mellyel az illékony kémiai anyagokat is képesek érzékelni. A rovarok elsődleges kémiai jeleket érzékelő szervei az antennák. A legtöbb faj rendelkezik ezzel a kemoszenzoros függelékkel. Az antennákat ún. sensillák borítják, melyekben a szaglőreceptorok vannak. A vegyi anyagok ezen képletek pórusain keresztül lépnek be, melyeket a sensillaris nyirok szállít a szaglő neuronokhoz. A szenzoros neuronok közvetlen kapcsolatban vannak a központi idegrendszerrel, így a rovar gyorsan tud reagálni a jelek forrására.”¹¹

A rovarok tanulmányozása fontos része a modern helyszínelésnek, törvényszéki rovartanak is nevezik. Tudomásom szerint az előbbi ügy az első feljegyzett eset, amelyben felhasználták a törvényszéki rovartant az ügy megoldásához.

Magyarországon a Bűnügyi Szakértői és Kutatóintézetben¹² jelenleg két biológus szakértőt jegyeznek: Pálinkásné Varga Katalint és Bozó Csabát¹³. Utóbbi egyik szakterülete az igazságügyi rovartan. Bozó Csaba nagyjából tizenegy éve foglalkozik azzal a módszerrel, amelynek lényege, hogy a halál időpontjának beálltát a holttesten megjelenő rovarok (nyüvek) vizsgálata révén állapítják meg.

---

¹¹ Tatar László: Forenzikus entomológia (jegyzet). 7. o.

<http://www.scribd.com/doc/54611710/igazsagugyi-torvenyszeki-rovartan>

¹² <http://www.bszi.hu/page.php?408>

¹³ Bozó Csaba rendőr alezredes, a központi technikai osztály vezetője, igazságügyi biológus a kriminálisztikában szakértő, a dr. Kertész Imre emlékérem kitüntetettje. <http://www.bszi.hu/page.php?560>
Publikáció: http://www.bszi.hu/e107_files/downloads/bozo_pub.pdf

A sarlós ügyből a kriminalisztikai alapkérdések megválaszolásával levonható következtetések

Ebben a részben az 1230 körül egy sarlóval egy kínai rizmezőn elkövetett emberölés nyomozásának alapkérdéseit elemzem. A kriminalisztikai kérdésekre kapott válaszban szereplő adatok a logikai láncolat egy-egy nélkülözhetetlen elemét adják – szinergikusak¹⁴ –, így a megválaszolásukkal beszerzett adatokat, bizonyítékokat nem csupán egyenként, hanem összességükben kell értékelni.

A mi történt? kérdés vizsgálata: A holttesten lévő sérülések elhelyezkedését, mélységét, profilját vizsgálva Szung megállapította, hogy önkézüleg nem lehetett létrehozni ezeket a halálos sérüléseket, továbbá baleset, illetve állat támadása is kizárható, azaz mai fogalommal élve bűncselekmény gyanúja merült fel. Ez az első és egyik, ha nem a legfontosabb fogalmi kérdés. Itt kell választ kapnunk arra, hogy az adott cselekmény vagy esemény (bűntető-) jogilag releváns tényre vonatkozik-e, milyen jogi keretek között kell eljárni, mely jogág anyagi és eljárásjogi rendelkezéseit kell figyelembe venni.

A hol? kérdés vizsgálata: Egy falu mellett, közel egy rizmezőhöz találták meg az áldozatot, a körülötte lévő vér mennyisége alapján nem merült fel, hogy az elkövetés máshol történt volna. Az áldozat megtalálásának a helye, vonzólási nyomok vagy azok hiánya: a helyszínen való mozgás, az érkezéstávolság útvonala és lehetősége fontos információkkal szolgálhatnak, kijelölhetik az adatgyűjtés lehetséges irányait is. Jogi szempontból a kérdés vizsgálata a hatáskör/illetékesség, esetleg a jogi norma hatálya szempontjából is releváns.

A mikor? kérdés vizsgálata: Az eset az aratási időszakban történt, a rizs aratását legtöbbször sarlóval végzik. Ebből az is következhet, hogy aratási időszakban a rizmező környezetében nem feltűnő, ha valakinél sarló van. Az időnek többirányú jelentősége van, fontos az elévülés szempontjából (jogi vonzat), miközben az elkövetés időintervallumának pontos meghatározása nélkülözhetetlen az alibik ellenőrzésénél.

A hogyan? kérdés vizsgálata: A történetből megtudtuk, hogy a holttesten számos, „mély hasított seb volt”, valamint csonkolások. Meg kellett tehát ál-

¹⁴ Szinergia (görög) – Együttműködés, együtthatás: amikor több elem vagy tényező együttműködéséből nagyobb teljesítmény, jobb eredmény jön létre, mintha az elemeket vagy tényezőket egyszerűen összeadnánk. Tudományos és Könyvelvi Szavak Magyar Értelmező Szótára.
<http://meszotar.hu/keres/szinergia>

lapítania, hogy a sérüléseket okozhatta-e állat, vadállat vagy esetleg valamilyen eszköz. Akkoriban nyilvánvaló volt, hogy a feltalált jellegzetes sérüléseket csak valamilyen eszközzel (esetünkben mezőgazdasági szerszámmal) hozhatták létre. Itt tehát mozzanatról mozzanatra rekonstruálni kell, hogy mi-
ben nyilvánult meg a konkrét emberi tevékenység. Az elkövetési mód egy-
szersmind a tettes névjegye, következtetni lehet belőle a cselekmény okára,
illetve az okozati összefüggésekre, a személy fizikai és tudati állapotára,
szándékára, felkészültségére, gyakorlottságára, szokásaira, testi felépítésére
stb. A kérdés nem önmagában létezik, hanem használójának személyéhez
kapcsolódik. Információtartalma van az eszköz alkalmazási módjának, meg-
választásának, fajtájának, eredetének is.

A ki? kérdés vizsgálata: Olyan személy lehetett a tettes, akinek megfelelő a
testi ereje, van a sérülés okozására alkalmas eszköze, illetve indítéka. Ennyi
adattal az elkövetők körét túlságosan leszűkíteni nem lehetett, figyelembe véve,
hogy a rizsmező közeli faluban a népesség jelentős hányada rizstermesztéssel
foglalkozik. Ez a fajta tevékenység pedig nagy fizikai állóképességet igényel.

A kivel? kérdés vizsgálata: Erre a kérdésre nem mindig kapunk választ,
mint ahogy jelen ügyben sem. Arra vonatkozóan nincsenek ismereteink, hogy
az elkövetőnek volt-e társa. Ennek a kérdésnek a megválaszolásánál fel kell
tennünk magunknak a kérdést, hogy

- kik voltak az esemény résztvevői, mindegyikről tudunk-e;
- személy szerint melyikük mit tett az ügyben, milyen magatartást tanúsított,
milyen releváns cselekményt hajtott végre;
- milyen kapcsolatban állhatnak egymással;
- közülük kit milyen jogi felelősség terhel, melyikük milyen alanya (lehet) az
eljárásnak.

A mivel? kérdés vizsgálata: Az ügyben az eszközön keresztül sikerült eljutni
a tettesig. Azt már tudjuk, hogy sarló volt a támadóeszköz, ez behatárolta az
elkövetői kört: a közeli faluban élő parasztokat. Az ügyben az jelentette a
nagy áttörést, hogy természettudományos módszerrel (döglegyek) sikerült
egyértelműen beazonosítani a vértől megtisztított sarlót. Önmagában a sérü-
lések méreteiből, nyomaiból az azonosítás nem lehetett sikeres. A sarló az
adott kínai kultúrában kizárólag a mezőgazdaságban volt használatos.

A miért?¹⁵ kérdés vizsgálata: Erre a kérdésre nem kapunk minden esetben
választ, mint ahogy jelen ügyben sem. A kérdés feltevésével a cselekvés okai-

---

¹⁵ A kriminalisztika szépsége abban áll, hogy a legnehezebben megválaszolandó miértekre is keresi a vá-
laszt.

ra, motivációjára, az elkövető szándékára, a cselekvés és az eredmény közötti, illetve az okozati összefüggésekre keressük a választ. A *miért?* tisztázása emberölési ügyben gyakran alapvető a számításba vehető elkövetők körének meghatározásához (például szexuális indíték, féltékenység, szerelemföltés, bosszú, anyagi haszonszerzés stb.).

A kinek a sérelmére? kérdés vizsgálata: A kérdés elemzésekor a sértett személyiségének, életvitelének vizsgálatával foglalkozunk, különösen:

- az életrajza a gyerekkorától a tett elkövetéséig;
- rokonai, hozzátartozói, barátaival való kapcsolatainak az elemzése;
- napi tevékenysége, különösen a cselekmény napja (út-idő grafikon);
- esetleges szokatlan viselkedése, napirendjétől való eltérése mivel hozható kapcsolatba;
- költsékesi szokásai, szabadidős tevékenysége, személyiségjegyeiből adódó vonások... stb.

Tehát az életvitel vizsgálatával közelebb juthatunk egy feltételezett elkövetőhöz vagy egy elkövetői körhöz. Annyit tudunk, hogy a sértett életvitelének, körülményeinek, kapcsolatainak vizsgálatával Szung nem került közelebb az elkövető személyéhez.

Összegzés

Mire keressük a választ a kriminalisztikai alapkérdések megválaszolásával? A nyomokon, az anyagmaradványokon és vallomásokon keresztül *az azonosítás a fő cél, azaz az elkövető azonosítása.* Ennek a megválaszolása köré rendeződik minden.

A döglegyekkel végzett „vizsgálat” a mai modern módszereink közül véleményem szerint a szagazonosítási eljáráshoz áll a legközelebb, de persze nem elhanyagolható a biológiai anyag-maradványok felkutatásában és azonosításában betöltött funkciója. A szagazonosításnak önmagában nincs bizonyító ereje, de a nyomozás orientációjában betöltött szerepe vitathatatlan. Véleményem szerint Szung úgy gondolhatta, fizikai törvényszerűség, hogy az anyagmaradványokat rendkívül nehéz „kiirtani”, láthatatlanul is jelen vannak¹⁶.

Bizonyos, hogy a közemberek a látványos eljárásokra jobban emlékezhetnek, a színpadi hatást leszámítva, a kiválasztott sarló gazdájának nekiszegez-

¹⁶ „Tout contact laisse une trace” (Minden érintés nyomot hagy) – mondta Edmond Locard (1877–1966), az 1920-as évek francia kriminalistája.

hették az emberölés vádját, aminek hatására összeomlott az esetleges korábbi védekezése.

A nyomozó/bíró ellenfele a középkori igazságszolgáltatási rendszerben meghajolt a formai igazság előtt. Érdekes helyzet állhatott volna elő azonban, ha például azzal védekezik, hogy a munkája során véletlenül megvágta magát a sarlójával, vagy állatot ölt le vele – ezért lehetett korábban véres. Szung korában ugyanis azt még nem lehetett megállapítani, hogy állati vagy emberi vértől volt-e szennyezett a sarló, illetve a vérmaradványok kitől származtak.

Konklúzió

Vessünk egy pillantást a középkori Kína után a középkori Nyugatra! Európában a XI–XIV. században az akkuzatórius rendszerben – amely például az ókori görög, vagy római, illetve a XIII. századi germán és normann igazságszolgáltatást jellemezte – jellemzően a sértett vádja alapján indult meg az eljárás, amelynek során nyilvános tárgyaláson, leginkább formális bizonyítás (például tüzes vaspróba, vízpróba, párbaj, tanúbizonyosság, eskü, okiratok stb.) alapján bíró döntött a megvádolt felelősségéről¹⁷.

A bizonyítás lényege jelentősen eltért a kínaitól. A bírói meggyőződésnek nem volt jelentősége, hanem az istenítéletekhez fűződött az a meggyőződés, hogy alkalmazásuk révén közvetlen isteni beavatkozás történik az ártatlan fél oldalán.

Ezek alapján kijelenthetjük, hogy nem az igazság kiderítése volt a cél, hanem „*hogy az ellenfél a formai igazság előtt meghajoljon*”¹⁸.

Az akkuzatórius rendszerrel szemben állt a középkorban évszázadokig működő inkvizíciós büntetőeljárás. Ez időben a bűnügyek nagy részében bizonyítékok egyáltalán nem álltak rendelkezésre, ezért szükségessé vált a kínvallatás, a tortúra, hogy annak révén a bizonyítékok királynőjét (*regina provocationum*), a terhelt beismerését megszerezzék¹⁹. Ez már annyiban kapcsolódik a kínai igazságszolgáltatási rendszerhez, hogy a klasszikus kínai igazságszolgáltatási rendszerben senkit nem lehetett elítélni addig, amíg be nem vallotta bűnét. Épp emiatt gyakran alkalmaztak kínvallatást a szükséges beismerés megszerzése érdekében. Minden ügyet, amelyben halálra ítélték az elkövetőt, jóváhagyásra elküldtek az uralkodónak.

---

¹⁷ Farkas Ákos – Róth Erika: A büntető eljárás. KJK-Kerszöv, Budapest, 2004, 27–28. o.

¹⁸ Hajnik Imre: Egyetemes jogtörténet. Eggenberger-féle Könyvkereskedés, Budapest 1896, 96. o.

¹⁹ Tremmel Flórián: Bizonyítékok a büntetőeljárásban. Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 2006, 62. o.

E tudományág szülőhazájának az európai kontinenst tekintjük, holott a feudális büntetőeljárás a bűncselekmények felderítésére alkalmas és hatásos módszereket felvonultató kriminalisztika létrejöttének a feltételei még távolról sem bontakoztak ki. Ezzel szemben kutatásom azt támasztja alá, hogy a XIII. századi Kínában a kriminalisztikának olyan csírája jelent meg, amely nélkülözhetetlen a történeti ismereteink szempontjából. A bírának határozott érdekük fűződött ahhoz, hogy elkerüljék az igazságszolgáltatás tévedéseit, a justizmordokat. A szakma jeles képviselője ezért dolgozta ki azokat a módszereket, amelyekkel a hibás döntéseket kiküszöbölhetik, a bűnös cselekményeket pedig felderíthetik.

A *Besser Béla* magyar királyi csendőr százados szerkesztésében 1924-ben *Támpontok a bűnügyi nyomozáshoz* címmel jegyzett könyv felhívja a figyelmet arra, hogy rejtett véryomok után kutathatunk például annak a szekrénynek az ajtaján, tartalmán, amelyet feltörték, az asztal alsó lapján, mert egyes emberek oda dörzsölik piszkos kezüket. Mindig gondoljunk arra, hogy a tettes megmosakodhatott, ezért a mosakodásnál használt tárgyak átvizsgálását sem szabad elmulasztani. Továbbá „*A megtisztított eszközök, fegyverek vizsgálata is többnyire eredményes, mert a szögletekben, rugókban, résekben maradnak véryomok, kivált, ha a tisztítást forró vízzel végezték, mert az a vért megalvasztja és oldhatatlanná teszi*”²⁰.

Ennél a résznél elevenítsük fel ismét a sarlós gyilkosság esetét! Az idézett módszertan túlélhette az évszázadok viharait, s most az utókorunk tudományos magyarázattal szolgált arra, hogy miként is maradhatott meg az egyik, legtöbb adattal szolgáló anyagmaradvány (vér) az elkövetés eszközén. Más-képpen megközelítve: az ősi írások a jelenkori tudományos áttörések (DNS) kulcsait rejtik. Megjegyzem, attól függetlenül, hogy sejtdiagnosztikai vizsgálattal már az 1920-as években meg lehetett állapítani, hogy a feltalált vér emberi vagy állati, azt nem tudták szakértői módszerekkel bizonyítani, hogy a vádlott ruháin talált vér azonos-e a sértett ruháin lévővel. További értéke, hogy a könyv szerkesztője felhasználta a korabeli fellelhető szakirodalmat, így *Kenyeres Balázs*, *Schiffer Ernő*, *Gábor Béla*, *Laki Lajos*, *Bauer Ernő*, *Jáhn József*, *Endrődy Géza* és végül, de nem utolsósorban *Soltész Imre* kiváló műveit, jegyzeteit.

Soltész Imre 1924-ben a következőképpen ír a véryomok felkutatásáról: „*Nagyon gondosan szemügyre kell venni azonkívül minden tárgyat, hogy*

---

²⁰ Besser Béla (szerk.): *Támpontok a bűnügyi nyomozáshoz*. A Budapestben 1924. évben a csendőr tisztek részére tartott tanfolyamon készített jegyzetek alapján. Csitáry Jenő Könyvnyomda, Székesfehérvár, 1926. 64. o.

*megállapítsuk, nincs-e rajta vércsepp. A padlót, a falakat, az ágyterítőt, bútorokat, mosóedényt, szekrényeket, fiókos szekrényt; igen gyakran találni véryomot az asztal táblájának alsó oldalán is, mert közönségesebb embernek rendes szokása piszkos kezét az asztal aljába törölni.*²¹

Kézenfekvőnek tűnik a következtetés, miszerint az 1910–1920-as években felismerték – és a kriminalisztikai gondolkodásban alkalmazták – azt az emberi szokást, hogy az egyének egy része (mosakodási lehetőség híján) az asztallap alsó lapjába törli szennyezett kezét, s ez mintegy automatikussá vált. Nézzük, hogyan vélekedtek a vértől megtisztított ruhák és eszközök felismeréséről: *„Férfiak többnyire nem értenek úgy a vérfoltok kimosásához, mint a nők, akik a havi tisztulás véryomait kimosni megszokták s a férfiak elkövetik olykor azt a hibát, hogy a vért hideg víz helyett meleg vízzel mosják, ami csak a ruhanemű erősebb dörzsölése útján sikerül és ez esetleg észrevehető. Úgy a ruhanemű, mint az egyéb tárgyak, balta, kés, bot, dorong kitisztítása többnyire nem sikerül úgy, hogy a ruhaneműek valami ráncában, a zseb szögleteiben, a gombok hátsó felén, a bot vagy dorong hasadékaiban ne maradjon vissza valami véryom. Zsebkéseknél, azon a helyen, ahol a penge a nyélhez van illesztve, a fejszénél ott, ahol a fejsze a nyélhez illesztve van, szorul be a véryom. Néha épp azért lesz itt-ott megtalálható, mert a büntettes letisztítás közben nyomta be oda. Ugyanígy, ha a padló felmosatott, a padló deszkái közé juthatott véryom, hiszen jól tudjuk, hogy midőn a padlót feliszedik, a deszkák között mindenféle por, piszok, morzsa szokott lenni.*²²

A XIX. század fordulóján tehát nagy súlyt fektettek a releváns tárgyak előzetes organoleptikus (érezkeszervi) vizsgálatára abból a célból, hogy felismerjék a bűncselekménnyel összefüggésbe hozható tárgyakat, elváltozásokat.

Idestova nyolcszáz esztendő telt el az óta, hogy Kínában Szung megalkotta az ismertetett útmutatót, és semmi sem bizonyítja jobban, hogy az ajánlások helyesek voltak, mint az, hogy ezek szelleme hellyel-közzel még ma is érvényes, legfeljebb modernebb nyelvezetű. Írásba foglalása talán annak is tulajdonítható, hogy szerzője felismerte: a jogalkalmazók mindennapi munkájuk közben értékes tapasztalatokra tesznek szert. Az összegyűlt tapasztalatok rendszerezése és értékelése emeli munkánk színvonalát, megkönnyíti a hibák és hiányosságok felszámolását, hatékonyabb bünelemzést és eredményesebb felderítést tesz lehetővé. A kriminalisztikai tapasztalatok átfogó, teljes értékelésére természetesen senki nem vállalkozhat, még egy-egy szakte-

---

21 Soltész Imre: Útmutatás a bűnügyi nyomozás alkalmával követendő eljárásra nézve a M. Kir. Csenedőrség számára. Második és bővített kiadás. Palladis, Budapest, 1924, 163. o.

22 Uo. 164. o.

rület áttekintése is olyan komoly és sokoldalú felkészültséget és tájékozottságot követel, amelynek rendszerint csak speciálisan képzett, nagyobb létszámú szakembergárda tud eleget tenni.

A belügyi tudományos munkát élenjáróan reprezentálták az 1964-től hagyományos megtartott rendőrorvosi tudományos ülések²³, amelyek időről időre egy-egy fejlődési szakaszt reprezentáltak a bűnügyi orvosi munkában. A rendőrorvosok szakmai műveltségének folyamatosan növekvő színvonala, önkéntes továbbképzésük nagyban hozzájárult ahhoz, hogy döntő többségük igazságügyi orvostanból szakképzettséget szerezhessen és munkájuk mellett igazságügyi szakértői tevékenységet is elláthasson.

Az időnként megrendezett rendőrorvosi tudományos ülések mozgósító hatásuk miatt is fontosak voltak. A tudományos üléseken egyre több fiatal, tudományos munkát még nem végző „bűnügyes orvos” is részt vett. Az előadásokkal hozzájárultak a közös cél eléréséhez, a tudományos ismeretek bővítéséhez és a szakmai tapasztalatok kicseréléséhez.

A bűnügyi orvosok leginkább a rendkívüli halálesetek hatósági eljárásakor bizonyíthatták rátermettségüket, bár ezenkívül is szerteágazó, komplex tevékenységet láttak el. Munkájuk tetten érhető volt, egyebek között, a kábítószer elleni küzdelem, a családvédelem, a fiatalkorúak bűnözésének vizsgálata és a katasztrófavédelem területén is. A büntetőeljárásról szóló törvény szakértők kizárására vonatkozó²⁴, 2007. január 1-jén életbe lépő változása, valamint az úgynevezett „kizárólagossági kormányrendelet” alapvetően új helyzetet teremtett a rendőrség állományában dolgozó kriminalisztikai és orvos szakértők számára. Tekintettel arra, hogy utóbbiak látták el az úgynevezett klasszikus bűnügyi orvosi feladatokat is, így e terület helyzete döntően megváltozott. A Be. azon törvényi kitétele, hogy a rendőrségen dolgozó (or-

23 Pár izgalmas tanulmány 1967-ből [In: Szedlák Ödön – Földes Vilmos (szerk.): Rendőrorvosi tudományos ülések... Cikkgyűjtemény. BM Tanulmányi és Képzési Csoportfőnökség, Budapest, 1967]; Dr. Beke Imre: A rendőrorvos szerepe a megrendezett és megváltoztatott helyszínek vizsgálatánál. Dr. Horváth Antal: Erőszakos halál gyanúját keltő természetes halálesetek és természetes halálnak vélt erőszakos halálesetek. Dr. Fodor Ferenc: Megtévészítő jelenségek a helyszíni szemlén. Dr. Zavilla Norbert: Az „orvosi műhiba” kérdése a kórházi és területi orvosok munkájában. Dr. Nemeskéri János: Embertani személyazonosítás kriminalisztikában. Krebs Sándor: Lövési sérülések be- és kimeneti nyílásainak megállapítására szolgáló új módszerek. Dr. Major Ágnes: Ondófoltok vizsgálata műanyag ruházati tárgyakon. Dr. Habon László – Dr. Farkas Gyula: Kihantolás után bizonyított parathionmérgezés esete az orvosszakértői gyakorlatból (Kazuisztika). Dr. Gerber István: Önkasztásnak beállított emberölés vizsgálatának tanulságai. Dr. Földes Vilmos – Dr. Kenyeres Imre – Dr. Gerencsér György: A szemlencse beívódása, mint a halál óta eltelt idő megállapításának egyik jele. Dr. Steczik Aurél: A rendőrorvosi boncolások tapasztalatai Bács-Kiskun megyében.

24 A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény 103. § (1) bek. b) pont.

HÍRES BŰNÜGYEK, TANULSÁGOS NYOMOZÁSOK

---

vos) szakértők rendőrségi ügyekben igazságügyi (orvos) szakértőként nem járhatnak el, elindította az állomány elvándorlását. A diplomás, nyelveket beszélő, rutinos (orvos) szakértői gárda elvándorlása, nyugdíjba vonulása mellett elveszett egy szemlélet is. Ennek hiánya már érezhető a mindennapi rendőri tevékenységben, főképp a bűnügyi területen. *Angyal Miklós* szerint mindez egyenesen oda vezetett, hogy a bűnügyi orvoslás, ez a több évtizedes hagyományokkal büszkélkedő szolgálati forma sajnálatos módon megszűnt létezni Magyarországon.

A fő témámhoz visszakanyarodva, nézetem szerint kijelenthetjük, hogy nem egyik napról a másikra, hanem *anno mundo condito*²⁵ az emberiség évezredek alatt felhalmozódott tapasztalatai alapján kerülhetett sor arra, hogy az emberek a bűntények élő tanúi mellett megszólaltathassák a nyomokat, a tárgyakat, a tettes által hátrahagyott néma tanúkat. Szung felismerte és nyomozásai során alkalmazta egyebek között azt a törvényszerűséget is, hogy a test bomlástermékei vonzzák a rovarokat, és beindítják az elvárható rovarvékenységet. Hosszú út vezetett a falu főterén sarlókat vizsgáló kínai nyomozó-bírótól a laboratóriumban elektronmikroszkóppal dolgozó igazságügyi szakértőig.

Véleményem szerint Szung Ce jogesetei többek, mint ősi detektívtörténetek, de lehet némi hollywoodi párhuzamot vonni közte és az angol viktoriánus irodalom híres (ámde fiktív), új típusú detektívalakja, Sherlock Holmes között. Eseteiket mindketten kitűnő kombinációs képességükkel, pszichológiai intuíciójukkal, kiemelkedő technikai tudásukkal, hihetetlen megfigyelőképességükkel oldották meg.

Ha Holmest úgy jellemzem, mint egy tudós beállítottságú személyt nyomozói kíváncsisággal, akkor Szung egy kriminalista nyomozó volt, aki nagyfokú tudományos érdeklődéssel és szemlélettel volt megáldva...
...mert nem lehet igazán jó nyomozó az, aki nem kíváncsi.

IRODALOM

Angyal Miklós: Rendkívüli halál – orvos a halottszemlén. *Belügyi Szemle*, 2010/9.

Benecke, Mark: A brief history of forensic entomology. *Forensic Science International*, vol. 120, 2001

Besser Béla (szerk.): Támpontok a bűnügyi nyomozáshoz. A Budapesten 1924. évben a csendőr tisztek részére tartott tanfolyamon készített jegyzetek alapján. Csitáry Jenő Könyvnyomda, Székesfehérvár, 1926

---

²⁵ Anno mundo condito (lat.): a világ teremtésétől kezdve; a világ teremtésétől fogva.

HÍRES BŰNÜGYEK, TANULSÁGOS NYOMOZÁSOK

Ci, Song (1186–1249): The Washing Away of Wrongs.

Endrődy Géza: A bűnügyi nyomozás kézikönyve a m. kir. csendőrség, az összes rendőrhathóságok és rendőrök, valamint a vizsgálóbírák, királyi ügyészségek, s általában foglalkozó egyének részére. Első kiadás. Losonc, 1897

Fairbank, John King – Goldman, Merle: China: A new history. 2nd ed. The Belknap Press of Harvard University Press, London, 2006

Farkas Ákos – Róth Erika: A büntető eljárás. KJK-Kerszöv, Budapest, 2004

Finszter Géza: A kriminalisztika elmélete és a praxis a büntetőeljárás reform tükrében. Összefoglalás. Jegyzet. Budapest, 2005–2007

Gennard, Dorothy E.: Forensic Entomology. John Wiley and Sons, Chichester, 2007

Gernet, Jacques: Daily life in China on the eve of the Mongol invasion. Stanford University Press, Stanford, 1962

Giles, Herbert Allen: Instructions to coroners. John Bale, Sons & Danielsson Ltd., London, 1924

Gross, Hans: Handbuch für Untersuchungsrichter als System der Kriminalistik. Bd. 2. Graz, 1893

Gruner, Susan V.: The Forensically Important Calliphoridae (Insecta: Diptera) Of Pig Carrion In Rural North-Central Florida. University Of Florida, 2004

Katona Géza – Kertész Imre: A bűn nyomában. RTV-Minerva, Budapest, 1979

Országos Igazságügyi Orvostani Intézet 6. számú módszertani levele. A halottakkal kapcsolatos igazságügyi orvosszakértői tevékenységről. 1979

http://igor.diogenes.hu/download/modszlev/06_mszlev.pdf

Osborn, Alice: Biometrics history. Looking at biometric technologies from past to present. Information Security Gurus, August 20, 2006. <http://www.security-gurus.net/2006/08/biometrics-history-looking-at.html>

Rodríguez, William C. – Bass, William M.: Determination of time of death by means of carrion insects. *American Academy of Forensic Science*, February 1983

Soltész Imre: Útmutatás a bűnügyi nyomozás alkalmával követendő eljárásra nézve a M. Kir. Csendőrség számára. Második és bővített kiadás. Palladis, Budapest, 1924

Sótonyi Péter (szerk.): Igazságügyi orvostan. Harmadik, bővített kiadás. Semmelweis Kiadó, Budapest, 2005

Stent, G. Carter: The double nail murders. *The China Review*, vol. 10, 1881

Summers, William C.: The Chinese Nail Murders: Forensic Medicine in Imperial China. *Yale Journal of Biology and Medicine*, vol. 72, no. 6, 1999

Tao, Jia Jing – Cameron, Mark J. – Xu, Wang: A brief history of forensic medicine in China. *The Criminologist*, vol. 12, no. 67, 1988

Tatár László: Forenzikus entomológia (jegyzet).

<http://www.scribd.com/doc/54611710/igazsaguyi-torvenyszeki-rovartan>

HÍRES BŰNÜGYEK, TANULSÁGOS NYOMOZÁSOK

Tremmel Flórián: Bizonyítékok a büntetőeljárásban. Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 2006

Tunstall, Gordon: Ancient Chinese Forensic Medicine: The Origins of Forensic Science.
<http://www.scribd.com/gordontunstall/d/54713451-Ancient-Chinese-Forensic-Medicine-The-Origins-of-Forensic-Science>

Tz'u, Sung: The Washing Away of Wrongs, Forensic Medicine in Thirteenth-Century China. University of Michigan Press, 1981. Translated by Brian E. McKnight.